

## SŁOWNIK KONSTYTUCYJNY

**AUTONOMIA REGIONÓW.** Zawarta w Art. 15. treść rozszerza prawa województw do samostanowienia i samodzielnego rozstrzygnięcia spraw wewnętrznych danej zbiorowości. Obecnie proponuje się federacyjne współistnienie regionów-województw, mających nadrzędną, jedną i wspólnie ustaloną konstytucję. A.r. utrzymują stabilność i jednolitość państwową, w myśl zasady: *Silni obywatele = silne samorządy = silne regiony = silne państwo*; jednocześnie są formą podrzędną, podległą jednostce nadrzędnej, suwerennej i jednolitej całości Państwa. A.r. posiada prawo wyboru własnych przedstawicieli w liczbie 10 posłów i 3 senatorów. [MR]

**DEMOKRACJA ODDOLNA** to polityka przekazywania w ręce jak najmniejszych terytorialnych wspólnot międzyludzkich możliwie jak największych kompetencji. Mniejsza jest tu skala władzy i jej źródło, ale zamiast opierać się tylko na wybieranych przedstawicielach, zachęca członków lokalnej społeczności do wypowiedzenia się na temat jej problemów i zadań. Opiera się na trzech składowych: sprzeciwu (weta) obywatelskiego, inicjatywy obywatelskiej oraz referendum. Tworzą one podstawy komplementarnego modelu ustroju, prezentującego formy demokracji oddolnej, którego wdrożenie pozwala na odejście od elitarnego i odgórnego rządzenia państwem uwzględniając rolę społeczeństwa jako rzeczywistego suwerena w procesie współrządzenia i współdecydowania o kierunku rozwoju państwa. Spełniają więc normy Konstytucji umieszczone w Art. 4, które są przecież tylko rzeczowym rozwinięciem jego odpowiednika w Konstytucji z 1997 r.

**1. Sprzeciw obywatelski** daje obywatelom prawo do wyrażenia sprzeciwu wobec rozwiązań istniejących w obowiązującym systemie prawa. Ustalona liczba obywateli uprawnionych do głosowania, w określonym czasie, zgłasza sprzeciw wobec konkretnej ustawy. Następnie społeczeństwo wypowiada się w referendum na zasadzie tak lub nie. Taki sprzeciw na bezpośredni wpływ na władzę – umożliwia oddolną i obywatelską kontrolę społeczeństwa w zakresie decyzji organów rządzących.

**2. Inicjatywa obywatelska** – to narzędzie polityczne dające obywatelom oraz ugrupowaniom społecznym i politycznym prawo do inicjatywy ustawodawczej w myśl Art. 118 ust 2. Mogą oni wystąpić o wprowadzenie poprawek albo uchylenie zapisów już funkcjonujących aktów prawnych, lub zaproponować nowe rozwiązania. Inicjatywa może dotyczyć zarówno rozwiązań szczegółowych, jak i ogólnych. Każda inicjatywa, która uzyska wymaganą liczbę głosów poparcia, musi prowadzić do głosowania na drodze referendum.

**3. Referendum** mające charakter powszechnego głosowania jest najbliższe ideałowi demokracji bezpośredniej, w której mogą brać udział wszyscy obywatele mający czynne prawo wyborcze. W czasie referendum obywatele całego państwa lub dowolnej jego administracyjnej części wyrażają swoją opinię w kwestii poddawanej głosowaniu. Bezprogowe i wiążące referendum jest narzędziem kontroli władz, kształtowania ustroju, ale przede wszystkim wyrazem woli społeczeństwa.

Model, oparty został w dużej mierze na sprawdzonych w praktyce doświadczeniach szwajcarskich, może być relatywnie łatwo zrealizowany na drodze ewolucji obecnego systemu polityczno-decyzyjnego i prawnego w Polsce. [MC]

**EKSTRADYCJA.** (łac. *ex = z, od + trado = wydaję*) W prawodawstwie wydawanie przestępcy lub zbiega władzom innego państwa, na którego terytorium popełnił on przestępstwo, lub który naruszył jego prawa.

Dopuszcza się w Konstytucji RP z 97 r. wydawanie osób przebywających na terenie kraju, pod obcy sąd na podstawie wniosku lub listu gończego, zgodnie z międzynarodowymi porozumieniami.

Jednakże w obecnym projekcie K2020 postuluje się, by o ekstradycji w każdym przypadku, po przeprowadzeniu procesu, decydował Sąd Najwyższy, przy czym rodowity obywatel zawsze może odwołać się do Senatu, który weryfikuje pod kątem zgodności z konstytucją. [MR]

**GODNOŚĆ** człowieka to poczucie własnej wartości i szacunek dla samego siebie, co wyraża się w pragnieniu posiadania także szacunku ze strony innych z uwagi na swoje walory duchowe, moralne czy też zasługi społeczne. Godność, podobnie jak sens, życiu człowieka nadaje, zdaniem filozofa B. Crocego, jedynie udział w wytwarzaniu kultury. Charakteryzuje ją dwoistość wynikająca z jej należności z samego faktu urodzenia się człowiekiem, ale też jej nabywania w życiowym rozwoju. Człowiek nie może być nigdy środkiem do jakiegoś celu, lecz zawsze musi być celem samym w sobie. **Człowiek ma wyjątkową wartość, a godność jest wartością najwyższą (I.Kant). Godność jest wartością, o której mówimy nawet, że jest absolutna.** Jej posiadacz ma rozum i wolę, które stawiające go na najwyższej i najważniejszej pozycji w świecie natury. Po przejściu z myśli oświeceniowej na chrześcijańską ujrzymy człowieka szanowanego od poczęcia do śmierci, ale wtedy zbyt zaniedbamy jego prawo do szukania własnej drogi życiowej i prawdy. Z kolei jej odrzucenie grozi formalizacją godności, indywidualizmem, relatywizuje prawo jako zależne i pochodne tylko od ustanawiających prawo pozytywne.

Istniejąca ogromna literatura na temat pojęcia godności co czyni wręcz niemożliwym jej wyraziste scharakteryzowanie. Jednak taka niejasność nie jest wadą. Godność w zapisie art. 30 Konstytucji z 1997 roku zdaje się zdecydowanie przerastać dowolne określenia jej przymiotów uzasadniających potrzebę prawnej jej poszanowania i ochrony. To samo dotyczy uznania jej jako wartości nienaruszalnej. Zresztą, gdyby rzeczywiście była nienaruszalna, to przecież nie byłoby potrzeby jej prawnej ochrony. Dla uzmysłowienia sobie jak wielką wartością jest godność człowieka proponuję przeprowadzenie prostego eksperymentu dowiedzmy się, co oznacza jej brak wyszukując w dowolnym słowniku jej antonimów. Wśród nich znajdziemy: pogardę, podłość, niegodziwość, prostactwo. Wymowa dużej ilości przeciwieństw godności jest wręcz przerażająca. Nie powinno więc dziwić, że niektórzy prawnicy zajmujący się zagadnieniem godności widzą w niej rodzaj macierzy wartości konstytucyjnych, bez której prawa stanowione tracą swój głębszy sens i zrozumiałość. [MC]

**KRAJOWA RADA KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ.** Dzisiejsze media głównego nurtu zawłaszczane są przez środowiska działające na zasadach komercji i mają wymiar globalny. Społeczeństwa są więc atakowane przez ten układ z myślą, aby nie mogła się wytworzyć jasna świadomość społeczna. To, co socjologia nazywa systemem komunikacji społecznej, w państwowo-partyjnych mediach nie jest ani wyrazem poglądów społeczeństwa, ani też one same nie są własnością społeczną. Głosem społeczeństwa mogą być tylko wówczas, gdy w sensie dosłownym staną się własnością społeczną. Takiego suwerennego systemu komunikacji społecznej jeszcze nie ma, więc trzeba tworzyć go od podstaw. Takie zadanie otrzymuje przemianowana na

Krajową Radę Komunikacji Społecznej (KRKS) dotychczasowa Krajowa Rada Radiofonii i telewizji. Cały system zorganizowany jest na zasadzie płynnej demokracji z bieżącą weryfikacją liczby powołujących. Takie rozwiązanie jest kompatybilne z wprowadzeniem mechanizmów władzy opartych na oddolnej demokracji (Art. 4.), która w myśl zasady subsydiarności zapewnia społeczeństwu partycypację w sprawowaniu władzy (zob. hasła ZASADA SUBSYDIARNOŚCI i DEMOKRACJA ODDOLNA). Nieefektywne decyzje przedstawicieli w KRKS redukują ich uprawnienia, aż do usunięcia z systemu, co powoduje odpowiednie przegrupowania na szczeblach lokalnych i na szczycie systemu. KRKS reprezentuje mieszkańców Polskiej Rzeczypospolitej w systemie komunikacji we wszystkich rodzajach mediów (w tym sieci elektryczne, wodociągowe, ciepłownicze itp.) są ich własnością (Art. 213.) i w ten sposób chroni społeczeństwo przed ich przekształcaniem się w filar tzw. czwartej władzy. [MC]

**NARODOWOŚĆ / OBYWATELSTWO** (Art. 32.) Idea regulatywna określająca rodzaj więzi prawnej między podmiotem indywidualnym (osobą fizyczną) a podmiotem instytucjonalnym — państwem, jaka powstaje w wyniku nabycia przez jednostkę zamieszkującą na terenie danego państwa określonego statusu (prawnego, politycznego, ekonomicznego i społeczno-kulturowego) oraz związanych z nim praw i obowiązków (mieszkańca).

**Mieszkaniec (kraj)** — osoba fizyczna (w tym dzieci i nieletni) przebywająca legalnie na terytorium państwa;

**Rodak (Suweren)** — osoba fizyczna (w tym dzieci i nieletni) posiadająca władzę zwierzchnią opartą o prawo ziemi (*ius soli*), według którego o narodowości decyduje miejsce urodzenia (np. w Polsce), lub prawo krwi (*ius sanguinis*), według którego o narodowości dziecka decyduje narodowość rodziców lub jednego z nich. Możliwy jest status mieszany (po ojcu; po matce; po ziemi). Nie możliwa jest, w żadnym wypadku utrata narodowości, tj. przynależności do Narodu. Narodowość, z chwilą urodzenia, na wniosek rodziców (prawnych opiekunów) ustala USC, który przekazuje dokumentację do NIK;

**Obywatel (obywatelstwo)** — osoba fizyczna (pełnoletnia) posiadająca dowód tożsamości oraz numer pesel, nabywająca w ten sposób praw obywatelskich, fakt ten stanowi o przynależności do państwa. Prawo polskie nie dopuszcza posiadania jednocześnie obywatelstwa polskiego i obywatelstwa obcego państwa bez zezwolenia władz polskich. Zawarcie związku małżeńskiego z obywatelem obcym nie ma wpływu na obywatelstwo małżonka — obywatela polskiego. Obywatelstwo polskie nadaje Prezydent RP. Na mocy wyraźnego postanowienia Konstytucji RP niemożliwa jest utrata obywatelstwa polskiego. Obywatel polski traci obywatelstwo polskie jedynie na swój wniosek po uzyskaniu zgody Prezydenta RP na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego; posiadanie i utratę obywatelstwa polskiego stwierdza wojewoda, który o odmowie stwierdzenia posiadania obywatelstwa (także utraty) stwierdza na podstawie decyzji administracyjnej.

**Rodowity obywatel** — pełnoletnia osoba fizyczna posiadająca jednocześnie narodowość i obywatelstwo. Z tego tytułu przyznane jej są pełne, konstytucyjne prawa wyborcze. [MR]

**POLSKA RZECZPOSPOLITA.** W ustawie z dnia 17 marca 1921 roku. tzw. Konstytucji marcowej, w rozdz. I. Rzeczpospolita, Art. 1., który brzmi: „Państwo Polskie jest Rzecząpospolitą” stawiał Polskę ponad jej status prawny. Dlatego sugerujemy by powrócić do tego wzoru rozumienia, zamykając tą historyczną myślą 100-letnią klamrę.

**Rzeczypospolita** lub **Republika**, k’woli przypomnienia z fr. *republique* to rzecz publiczna, należąca do obywateli, rzeczpospolita; z łac. *rei = królestwo + publica = lud* we współczesnej doktrynie politycznej to forma ustroju państwowego, w którym najwyższe organy służb państwowych wybierane są na czas ustalony przez ogół obywateli w drodze wyborów bezpośrednich (lub pośrednich). Pierwotnie *Rei Publica* wywieść można od słów *kraj/państwo (byłe królestwo), którego władza spoczywa w rękach ludu-publici (nie króla), lub królestwo w czasie bezkrólewia, którym rządzi lud (wiec)*. Ten system zarządzania państwem jest w Polsce znany już z dawna, gdy władzę dzierżyli wojewodowie, którzy jedynie na czas wojny wybierali podczas wieców spośród siebie głównodowodzącego wspólną armią – króla.

Polska będąc Rzeczpospolitą (za Art. 1., Konstytucja 1997 r.) działając jako republika, jest państwem, w którym mamy system prezydencki, a władza wg Art. 4 należy do Narodu. W konstytucji z 1997 r. w odróżnieniu od Konstytucji z 1921 r. Polska potraktowana jest PRZYMIOTNIKOWO, jako dopełnienie Republiki, a więc wtórnie do swego stanu, który może zawsze ulec zmianie (monarchia, unia, konfederacja, dyktatura, itp.). Ergo: kraj zamieszkiwany przez Polaków nazywany jest POLSKĄ, dopiero w dopełnieniu posiada konkretny ustrój: dziś Republika-Rzeczpospolita.

**PRACA.** Traktowanie pracy jako działalności zarobkowej pracownika służącej tylko zaspokajaniu bezpośrednich ludzkich potrzeb jest dużym uproszczeniem. Na poziomie fizycznym jest ona wielkością określającą wielkość energii potrzebnej na przemieszczenie ciała materialnego z jednego położenia do drugiego. W ujęciu ekonomicznym to złożony proces uwzględniający także aktywność umysłową człowieka, a jej celem jest zaspokajanie potrzeb człowieka przez odpowiednie przekształcenie zasobów przyrody. Na poziomie psychicznym i duchowym kształtuje świadomość człowieka i sprzyja rozwojowi jego rozumu.

**W rozwoju w całej czasoprzestrzeni ludzkiej kultury to praca ludzka stwarza samego człowieka. Jej celem nie jest zysk, ale tworzenie wartości, czyli tego, co jest potrzebne i ważne dla człowieka.**

Dobra uzyskiwane poprzez pracę na kolejnych etapach cywilizacyjnego rozwoju są efektem twórczej pracy wszystkich poprzedzających nas ludzkich pokoleń i powinny zostać optymalnie spożytkowane dla przetrwania i rozwoju pokoleń ludzkich po nas przychodzących. Dystrybucja tych dóbr nie może powodować ich zawłaszczania i nadmiernej konsumpcji.

U podstaw aktualnego systemu społeczno-gospodarczego leży wypaczenie kapitalizmu i zasad wolnego rynku sformułowanych przez A. Smitha w fundamentalnym dziele „*Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*”. Nie istnieje wolny rynek i prawdziwa konkurencja w znaczeniu handlowym, ideowym i politycznym panuje monopolizacja i korporacjonizm w skali ponadnarodowej. Agresywny kapitalizm i neokolonializm, wyzbyte zasad etycznych-moralnych, stały się wszechwładne i niszczą prawdziwy sens pracy ludzkiej, tym samym jego samego.[MC]

**PRAWO NATURALNE** to uniwersalne, pierwotne prawo (zbiór norm zachowania człowieka) wynikające z natury ludzkiej, z samego faktu istnienia człowieka. Ustanawia ogólne i uniwersalne reguły ludzkiego zachowania i jego oceny.

Światem nieożywionym rządzą prawa natury, żywym prawo naturalne, a światem ludzkim prawa przyrodzone, tzn. przysługują każdemu od chwili urodzenia jako przyrodzona godność ludzka. Ład przyrody i świata ludzkiego, spełnia się w ruchu ciał fizycznych, typowym (instynktowym) zachowaniu zwierząt oraz moralnym, praworządnym i rozumnym zachowaniu się ludzi lub w formie odruchów sumienia ukształtowanym w ludzkiej kulturze jako prawo naturalne odnoszone do człowieka.

Nie jest stanowione przez władców, sędziów czy instytucje i obowiązuje niezależnie od tego czy zostało zatwierdzone przez władze państwowe. Nie jest skodyfikowane, ani współcześnie systematycznie opracowane. Jednocześnie jest niezbywalne, i nikt nie może go pozbawić innego człowieka. stanowi podstawę etyki, jest kodeksem moralnym dla wszystkich ludzi, bez względu na poglądy, wyznawaną wiarę, wiek i pochodzenie. Opiera się na założeniu, że człowiek posiadający rozum i wolę z natury przeznaczony jest i powinien czynić dobro jako cel i przyczynę wszelkich dążeń. Akcentuje szczególnie mocno takie wartości jak sprawiedliwość, dobro, piękno, poszanowanie godności człowieka, dlatego prawo stanowione, jak Konstytucja, powinno czerpać z niego jak najwięcej. Sprawiedliwość i troska o dobro wspólne to podstawowe kryteria podporządkowania się p.n. Dalszymi przykładami prawa naturalnego są: prawo do życia i zdrowia, do własności (wspólnota dóbr i własność prywatna), do owoców pracy, do religii i do piękna.

Uniwersalną zasadę zachowania zgodnego z prawem naturalnym (przyrodniczym u człowieka jako prawem przyrodzonym kulturowo stanowi Złota reguła - kategoryczny imperatyw moralny E. Kanta: *postępuj tylko wg takiej maksymy, dzięki której możesz zarazem chcieć, żeby stała się powszechnym prawem.*

Pełniejsze informacje w zakładce PRAWO NATURALNE. [MC]

### **SĄD NAJWYŻSZY, jako Trybunał Stanu (Art. 198.)**

**Trybunał** (łac. *tribunal = wzniesione miejsce, trybuna*). W historycznym ujęciu, u samych podstaw, Trybunał to publika zasiadająca trybuny aren, posiadająca prawo decydowania poprzez „*vox populi*”, jednak działająca tylko dla własnej rozrywki. Ponieważ trybunowi (ludowemu) nie potrzeba specjalnych kompetencji do rozstrzygnięcia sytuacji stanów, dlatego w myśl zasady: *Jeśli ktoś ma rozstrzygać o sprawach najwyższej wagi państwowej – powinien to być Sąd Najwyższy.* W chwili obecnej Trybunał Stanu powoływany by wyrokować nad losem urzędników wysokiego szczebla nie potrzebuje specjalnego wyróżnienia w postaci osobnego nazewnictwa i wydzielenia, ponieważ jest ciałem zasilanym przez sędziów, to tym bardziej Sąd Najwyższy jest wystarczająco wykwalifikowany i umocowany będąc najodpowiedniejszą jednostką do tego typu działań. Z tego powodu całość zadań Trybunały Stanu opisanych w Konstytucji z 1997 r. są przekazane Sądowi Najwyższemu. Wszystkie obowiązki i kompetencje wynikające z konstytucji dotyczące pracy Trybunału Stanu, po usprawnieniach trafiają na barki Sądu Najwyższego. [MR]



## SENAT, jako Trybunał Konstytucyjny.

**Senat** (łac. *senatus*) w historycznym ujęciu w czasach starożytnego Rzymu był radą starców, działającą jako organ doradczy króla; w okresie republiki to już główny organ rządzący. W Polsce także ma za sobą długą tradycję, od 1922 jest izbą wyższą w dwuizbowym parlamencie, zaś przed rozbiorem był wyższą izbą sejmu, powstałą z rady królewskiej.

Obecnie proponuje się by dodatkowo był ostatnią instancją w sprawach sądowych, po Sądzie Najwyższym, która orzeka w sprawie zgodności z Konstytucją. Wyboru w poczet Senatu dokonuje się spośród rodowitych obywateli, którzy ukończyli 60-ty rok życia, po 3 osoby z każdego województwa. Jako posiadający największe doświadczenie życiowe i zaangażowanie społeczno-kulturowe, w oparciu o zapisy Konstytucji ma prawo do ostatecznego oceniania wyroków sądowych, dlatego wszystkie funkcje Trybunału Konstytucyjnego (po odpowiedniej korekcie i usprawnieniu) są przekazane i prowadzone przez senatorów i senatorki. [MR]

**TRWAŁY ROZWÓJ** (ang. sustainable development) nie jest równoważny najczęściej używanemu pojęciu zrównoważonego rozwoju w ujęciu prostego odnawiania wyeksploatowanych zasobów jako wielkoskalowej rekultywacji, To nie wystarcza... Trwały rozwój to termin oznaczający rozwój społeczno-ekonomiczny współczesnych społeczeństw, polegający na zaspokajaniu ich potrzeb w taki sposób, aby nie zmniejszać możliwości zaspokajania potrzeb przyszłym pokoleniom. odpowiednia polityka wymaga przede wszystkim powszechnej solidarności między krajami i społecznościami regionalnymi i lokalnymi bogatymi i ubogimi oraz z przyszłymi pokoleniami, a także traktowania czynników ekonomicznych, politycznych, społecznych i ekologicznych jako zależnych od siebie. Takie idee znajdziemy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka w której człowiek jest podmiotem posiadającym prawo do zdrowego i produktywnego życia w zgodzie z naturą, pomyślności wszystkich zbiorowości ludzi i sprawiedliwości międzypokoleniowej. Jest to alternatywa wobec globalizacji sprowadzonej do degenerującej świat nadmiernej eksploatacji wszystkich zasobów, łącznie z ludzkimi.

W ujęciu cybernetycznym ten problem w swej istocie wiąże się z pojęciem sprzężenia wyprzedzające (feedforward). O ile we wszystkich układach sterowania regulacja ich zachowania odbywa się za pomocą głównie ujemnego sprzężenia zwrotnego (feedback) jako oddziaływanej informacji zwrotnej na ludzki lub maszynowy ośrodek decyzyjny , to sprzężenie wyprzedzające (w przód) przenosi sygnał sterujący od źródła znajdującego się w środowisku zewnętrznym układu – często jest to sygnał podawany przez zewnętrzne urządzenie (albo człowieka)obsługujące układ – do, znajdującego się w innym miejscu, wejścia zewnętrznego obciążenia układu.(por. prace. J.M. Szymańskiego (*Nadzieja. Nowoczesny światopogląd i metapolityka w zarysie*) oraz W. Michnowskiego. Takie sterowanie uwzględnia zmiany nieprzewidywalne dla sprzężeń zwrotnych, wymaga myślenia: *to nie my, ludzie musimy dbać o Naturę, aby ona przetrwała – musimy o nią dbać, abyśmy to my przetrwali.* [MC]

**WŁASNOSĄD** (Art. 175.) sąd cywilny I instancji bez udziału sędziów państwowych, który rozpatruje sprawy rodowitych obywateli na ich własny wniosek. Sąd ten posiada możliwość nieograniczonego i niesamodzielnego wymierzania sprawiedliwości nad stronami, które go powołały. Zwołanie w. przysługuje każdemu rodowitemu obywatelowi w celu przeprowadzenia procesu sądowego nad własną osobą, lecz jedynie w obecności funkcjonariusza państwowego,

który ma obowiązek prowadzenia protokołu z posiedzenia w. Jednakże dla zachowania wszelkiej sprawiedliwości działać powinna zasada: (łac.) *nemo iudex in causa sua* = *nikt nie może być sędzią we własnej sprawie*, stąd dopuszcza się w takiej sytuacji powołanie przez i z rodowitych obywateli, jako przedstawicieli społeczeństwa Sędziów Pokoju (obecnie ławnicy), którym przyznawane są, tylko na ten czas uprawnienia sędziowskie. Wszyscy uczestnicy w. jednogłośnie spośród Sędziów Pokoju wybierają przewodniczącego. [MR]

**WOTUM NIEUFNOŚCI**, wynikające z treści Art. 158. w Konstytucji z 1997 r. zostaje usunięte na podstawie zmian w Art. 154., gdzie pokazano, w jaki sposób Rada Ministrów się konstituuje, w tym wypadku wotum nieufności jest zbędne. Premier jest wybierany przez Sejm na podstawie zaakceptowanego planu przyszłego działania RM, przy czym „zatwierdzenie” premiera i RM dzieje się do skutku.

Samo wotum nieufności (zaufania) będące uchwałą parlamentu wyrażające sprzeciw (poparcie) do trwającej polityki RM nie zostaje zniesione i nadal przysługuje posłom, co w konsekwencji może do prowadzić do ustąpienia premiera, i rozwiązania RM. [MR]

**ZASADA SUBSYDIARNOSCI** (pomocniczości). W tej myśl każdy szczebel władzy powinien realizować tylko takie zadania, z którymi nie radzi sobie skutecznie niższy szczebel lub same jednostki w ramach społeczeństwa w ramach formuły: *tyle społeczeństwa ile można, tyle państwa ile jest to konieczne*. Jeżeli wsparcie władzy nie jest konieczne, państwo powinno umożliwić działanie społeczeństwu obywatelskiemu, rodzinom, wolnemu rynkowi a także w zarządzaniu przedsiębiorstwami. W przypadku, kiedy ingerencja jest niezbędna, problemy powinny być zwalczane na szczeblu najbliższym obywatelom. Zasadzie subsydiarności przysługuje więc miano jednej z podstawowych zasad ustrojowych [MC]

\*\*\*

**PRAWIA** nazwa zespołu autorskiego Projektu Konstytucji związana z Prawią, składową trójdzielnego świata wierzeń słowiańskich, oznaczającą myśl twórczą i siłę sprawczą świata, byt nadrzędny. W nawiązaniu do tego źródła powstały książki: M. Cenin i Z. Słowiński *Prawia - mit dziejotwórczy. Systemowa teoria kultury* oraz M. Cenin *Prawia. Przepis na uprawianie świata - skrócona i popularyzatorska wersja poprzedniej pozycji*. Jeszcze krótsze opracowanie „*Prawia. Nasze dziejotworzenie*” dostępne pod adresem <https://www.prawia.pl>. Znajduje się w nich rozdział zawierający kompletny i zwarty projekt uzdrowienia obecnego systemu społeczno-gospodarczo-politycznego, z którego pochodzi część przepisów konstytucyjnych . [MC]